

Mirosław Brzeziński

Wybrane aspekty polityki prorodzinnej w dokumentach Papieskiej Rady ds. Rodziny

Studia nad Rodziną 16/1-2 (30-31), 69-86

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Mirosław BRZEZIŃSKI – INORiPs WT KUL Lublin

WYBRANE ASPEKTY POLITYKI PRORODZINNEJ W DOKUMENTACH PAPIESKIEJ RADY DS. RODZINY

Jednym z podstawowych zadań, jakie ma realizować Papieska Rada ds. Rodziny, jest ochrona małżeństwa i rodziny jako podstawowej jednostki społecznej, zbudowanej na fundamencie trwałego i nierozrwalnego związku jednego mężczyzny i jednej kobiety, który to związek jest i powinien być podmiotem prawa. Zadanie to Rada realizuje m.in. poprzez wskazywanie pewnych norm i zachowań wobec rodziny nie tylko w życiu Kościoła, ale i w życiu społecznym i politycznym.

Artykuł ukazuje niektóre bardzo ważne aspekty nauczania Papieskiej Rady ds. Rodziny w zakresie prowadzenia tzw. polityki prorodzinnej. Podstawowym elementem tego nauczania jest ukazanie polityki jako służby człowiekowi i rodzinie, w związku z czym politycy winni w sprawowaniu władzy zachowywać zasady moralne obowiązujące każdego człowieka. Polityka demograficzna i polityka mieszkaniowa, związana z polityką pracy pomaga w rozwoju rodziny, dając jej gwarancje bezpieczeństwa, stabilizacji i rozwoju. W celu prowadzenia polityki wspierającej rodzinę niezbędne jest zaangażowanie w nią wiernych świeckich, którzy będą realizowali postulatory służące rozwojowi człowieka i rodziny.

Wśród zadań wskazanych przez Jana Pawła II w Motu proprio *Familia a Deo instituta*, powołującym do życia Papieską Radę ds. Rodziny, jest działalność wspierająca Stolicę Apostolską w ramach kompetentnych organizacji tak międzynarodowych, jak poszczególnych krajów, która będzie stała na straży, wspierała i broniła praw małżeństwa i rodziny¹. Potwierdza to kar-

¹ Jan Paweł II, *Familia a Deo instituta* (9.05.1981), w: W trosce o dobro małżeństwa i rodziny, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 16.

dynał A. L. Trujillo, wieloletni przewodniczący tej dykasterii watykańskiej, przywołując słowa Papieża Polaka z *Listu do rodzin*: „Kościół z mocą broni tożsamości rodziny i stymuluje kompetentne instytucje, szczególnie osoby odpowiedzialne za politykę, jak również organizacje międzynarodowe, aby nie ulegały pokusom pozornej nowoczesności. Jako wspólnota miłości i życia rodzina jest rzeczywistością społeczną, trwale ugruntowaną i na swój własny sposób «suwerennym społeczeństwem»². Jednym z podstawowych dokumentów, do których odnosi się Papieska Rada ds. Rodziny w kształtowaniu polityki prorodzinnej i ochrony praw rodziny, jest *Karta Praw Rodziny*³, wydana przez Stolicę Apostolską. Dokument ten wskazywany jest jako jeden z najbardziej odpowiednich środków dialogu wewnątrz społeczeństwa w tym procesie. *Karta* ofiarowuje bowiem wszystkim tym, którzy podzielają odpowiedzialność za dobro wspólne, model i punkt odniesienia do opracowania takiego prawa i określenia polityki prorodzinnej oraz przewodnik opracowania działania⁴, który chroniłby rodzinę jako podstawową komórkę społeczną.

W optyce praw rodziny można przyczynić się do większej wrażliwości, by opracować prawdziwą politykę prorodziną, która przyjmie przyczyni się do integracji członków rodzin, tak, aby wspólnota rodzinna mogła otrzymać pozytywną pomoc i by w żaden sposób nie przeszkadzać w realizacji jej własnej misji⁵. Polityka prorodzinna winna być realizowana w taki sposób, aby przyczyniać się do autentycznego rozwoju ludzkiego, i by była zgodna z główną prawdą o człowieku, która mówi, iż życie ludzkie winno być chronione i szanowane od momentu poczęcia, aż do naturalnej śmierci. Poprzez wyrażenie szacunku do godności osoby ludzkiej będzie wyrażała się zarówno jakość polityki prorodzinnej, jak i nade wszystko jakość społeczeństwa⁶.

Polityka prorodzinna wymaga zwrócenia uwagi na konkretnych członków rodziny, jak na przykład dzieci, czy osoby starsze, by traktowane były wewnątrz wspólnoty rodzinnej z całą mocą integralności. W tym celu należy

² A. L. Trujillo, Wstęp, w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 5. Jan Paweł II, *List do rodzin* *Gratissimam sane* (2.02.1994), n. 17.

³ *Karta Praw Rodziny* (22.10.1983).

⁴ Papieska Rada ds. Rodziny, Kościół i Międzynarodowy Rok Rodziny (25.12.1993), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 45.

⁵ Tamże.

⁶ Papieska Rada ds. Rodziny, *Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny* (25.03.1994), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 88.

szanować i wyzwać możliwości instytucji rodziny jako takiej⁷. Potrzebna jest więc taka polityka prorodzinna, która będzie wykazywała praktyczne zainteresowanie trwałością małżeństwa i rodziny, będzie eliminowała permissywizm prawodawczy dotyczący rozwodów, a także negatywny wpływ środków przekazu i organizacji międzynarodowych⁸ czy narodowych na życie małżeńskie i rodzinne.

Trzeba też przypomnieć, iż jednym z zaleceń na *Międzynarodowy Rok Rodziny*, była promocja spotkań z politykami, ustawodawcami i rządzącymi na temat *Karty Praw Rodziny* w celu tworzenia polityki dla dobra rodziny⁹.

Rodzina jako podmiot praw

Społeczeństwo musi angażować się w sprawy rodziny, ale może to zrobić, jeśli ze swej strony rodziny staną się bohaterami polityki prorodzinnej. Działalność polityczna na korzyść rodzin powinna mieć za cel podtrzymywanie rodzin we wszystkich obszarach życia społecznego, szczególnie rodzin wielodzietnych¹⁰. „Celem każdego prawa jest popieranie godności ludzkiej”¹¹. Małżeństwo i rodzina stanowią pierwszorzędne dobro społeczne. Rodzina zawsze jest nowym wymiarem dobra ludzkości, który rodzi szczególną odpowiedzialność, a jest to odpowiedzialność za dobro wspólne, w którym zawiera się dobro człowieka, każdego człowieka, członka rodzinnej wspólnoty. W związku z tym społeczeństwo ze swej strony powinno umożliwić rozwój rodziny¹², by samo mogło się rozwijać i stworzyć warunki rozwoju każdej osobie ludzkiej.

⁷ Papieska Rada ds. Rodziny, Kościół i Międzynarodowy Rok Rodziny, tamże, s. 45.

⁸ Papieska Rada ds. Rodziny, Duszpasterstwo osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach (25.01.1997), tamże, s. 237.

⁹ Papieska Rada ds. Rodziny, Kościół i Międzynarodowy Rok Rodziny, dz. cyt., s. 46.

¹⁰ Por. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia, dono e impegno, speranza per l'umanità*, w: *Enchiridion della Famiglia*, Bologna 2004, s. 1070.

¹¹ Papieska Rada ds. Rodziny, *W służbie życia* (marzec 1992), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 59.

¹² Papieska Rada ds. Rodziny, *Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”* (26.07.2000), n. 24. Por. Papieska Rada ds. Rodziny, *Rodzina a ludzka prokreacja* (13.05.2006), n. 21. Jan Paweł II, *List do rodzin* *Gratissimam sane*, n. 11. A. L. Trujillo, *Il messaggio cristiano sulla vita*, w: A. L. Trujillo, *La grande sfida. Famiglia, dignità della persona e umanizzazione*, Roma 2006, s. 132-133.

Wolne związki szczegółowo charakteryzuje właśnie to, że ignorują, odkładają w czasie, a nawet odrzucają zaangażowanie we wspólnotę małżeńską, co przynosi poważne następstwa. Zawierając małżeństwo, przyjmuje się publiczne zobowiązania, wynikające z zawartego związku. Z tego publicznego przyjęcia na siebie zobowiązań wypływa dobro nie tylko dla małżonków i dzieci, dla ich rozwoju uczuciowego i formacji, ale także dla innych członków rodziny. W ten sposób rodzina oparta na małżeństwie jest fundamentalnym i bezcennym darem dla całego społeczeństwa, którego trwałe podstawy budowane są na wartościach rozwijanych w relacjach rodzinnych, których gwarancją jest nierozdzielne małżeństwo¹³. Dlatego, podkreśla Papieska Rada ds. Rodziny, państwo i władze publiczne nie powinny instytucjonalizować wolnych związków, przyznając im status podobny do statusu małżeństwa i rodziny, tym bardziej zrównywać ich z rodziną opartą na małżeństwie. Byłoby to arbitralne nadużycie władzy, nie przyczyniające się do dobra wspólnego, ponieważ niepowtarzalna natura małżeństwa i rodziny w sposób nieograniczony i zasadniczy poprzedza i przewyższa suwerenną władzę państwową. Rodzina oparta na małżeństwie, będąca ważnym czynnikiem istnienia społeczeństwa, jego trwałości i pokoju, winna być pilnie chroniona i wspierana w perspektywie długofalowej, biorąc pod uwagę wspólny interes społeczeństwa¹⁴. Kiedy państwo przypisuje sobie moc regulowania przepisami więzów rodzinnych, dyktowania praw, które nie respektują prawa wspólnoty naturalnej, wcześniejszej od niego, rodzi się obawa, że państwo wykorzysta rodzinę dla własnych interesów i zamiast chronić ją i bronić jej praw, obezwładni ją lub zniszczy, aby panować nad ludźmi¹⁵.

W procesie, który można by nazwać stopniową kulturową i ludzką restrukturyzacją instytucji małżeństwa, nie można ignorować szerzącej się propagandy ideologii *gender*, według której bycie mężczyzną lub kobietą nie jest określone przez płeć, lecz przez kulturę. Tego rodzaju ideologia atakuje podstawy rodziny i relacje międzysobowe. Ideologia ta domaga się jednakowego traktowania małżeństwa i wolnych związków (w tym także homoseksualnych). Pojawia się wyraźne dążenie, aby określać pojęciem «rodzina» wszelkie typy

¹³ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 2. Por. Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina i prawa człowieka (9.12.1991), n. 16. Pontificio Consiglio per la Famiglia, La famiglia cristiana: una buona novella per il terzo millennio, w: *Enchiridion della Famiglia*, dz. cyt., s. 1119-1220. A. L. Trujillo, La „Familiaris consortio”: prospettiva globale e sfide attuali, w: A. L. Trujillo, *La grande sfida...*, dz. cyt., s. 358-359.

¹⁴ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 9.

¹⁵ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina i prawa człowieka, n. 65.

związków umownych, ignorując naturalną skłonność ludzkiej wolności do wzajemnego oddania się, a także jej istotne cechy, które stanowią podstawę tego dobra wspólnego ludzkości, jakim jest instytucja małżeńska¹⁶. Jest bardzo niepokojący bezpośredni atak na instytucję rodziny, prowadzony na płaszczyźnie kulturowej, politycznej, ustawodawczej i administracyjnej. Konieczne jest więc określenie tożsamości rodziny, z którą związana jest jej wartość, potrzeba stabilności w relacjach małżeńskich między mężczyzną i kobietą, a ta stabilność wyraża się i potwierdza w perspektywie prokreacji i wychowania dzieci, co stanowi korzyść dla całego społeczeństwa. Uznanie więc, ochrona i popieranie tej trwałości stanowi wkład w ogólny interes, zwłaszcza najsłabszych, to jest dzieci¹⁷ i pomaga w rozwoju społeczeństwa.

Polityka jako służba

Trzeba więc przywrócić polityce znamię służby. Polityka godna tego imienia, zauważa Jan Paweł II, ma być rzeczywistą służbą człowiekowi i społeczeństwu, nie zaś jakąś bezwzględną walką o władzę czy też egoistycznym szukaniem własnych, partykularnych interesów. Apostoł zachęca: „miłością ożywni, służcie sobie wzajemnie!” (Ga 5,13); „Niech nikt nie szuka własnego dobra, lecz dobra bliźniego” (1Kor 10,24)¹⁸. Służba narodowi ma być zawsze ukierunkowana na dobro wspólne, które zabezpiecza dobro każdego obywatela. Jest oczywiste, że troska o dobro wspólne winna być realizowana przez wszystkich obywateli, a także przejawiać się we wszystkich sektorach życia. W szczególny jednak sposób ta troska o dobro wspólne jest wymagana w dziedzinie polityki. Wykonywanie władzy politycznej na każdym szczeblu powinno być ofiarną służbą człowiekowi i społeczeństwu, nie zaś szukaniem własnych czy grupowych korzyści z pominięciem dobra całego narodu¹⁹. Odpowiedzialni za politykę prorodzinną, w szczególności parlamentarzyści kato-

¹⁶ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 8. Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina i prawa człowieka, n. 74-75.

¹⁷ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 14. Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina i prawa człowieka, n. 72. Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina a ludzka prokreacja, n. 20.

¹⁸ Jan Paweł II, Do II grupy biskupów polskich z wizytą *Ad limina*, Rzym 12.01.1993, w: Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków, red. Z. Wietrzak, Kraków 2006, s. 186.

¹⁹ Por. Jan Paweł II, Przemówienie w Parlamencie, Warszawa 11.06.1999, w: Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków, dz. cyt., s. 346-347.

liccy, nie powinni wspierać takiego ustawodawstwa, które sprzeciwiałoby się dobru wspólnemu, prawdzie o człowieku, prawdzie o małżeństwie i rodzinie i tym samym byłoby niegodziwe²⁰.

Postawy przenikniętej duchem służby dobru wspólnemu Kościół oczekuje od katolików świeckich, mówi Jan Paweł II i przywołuje słowa encykliki *Centesimus annus*: „Nie mogą oni rezygnować z udziału «w polityce», czyli w różnego rodzaju działalności gospodarczej, społecznej, prawodawczej, która w sposób organiczny służy wzrastaniu wspólnego dobra” (n. 42). Wraz ze wszystkimi ludźmi, mówi dalej, mają przepajać duchem Ewangelii rzeczywistości ludzkie, wnosząc w ten sposób swój specyficzny wkład w pomnażanie dobra wspólnego. Jest to ich obowiązek sumienia wynikający z chrześcijańskiego powołania²¹. Rola ustawodawcza ściśle jest związana z odpowiedzialnością polityczną, i dlatego politycy powinni czuć – wskazuje Papieska Rada ds. Rodziny – by nie dopuścić do rozpadu między prawem moralnym a prawem cywilnym oraz by chronić wartości wychowawczo-kulturowe porządku prawa. Najbardziej skutecznym tego sposobem będzie energiczne i systematyczne promowanie programów polityki prorodzinnej wspierającej naturalną rodzinę opartą na małżeństwie mężczyzny i kobiety, stanowiącej centrum i motor polityki społecznej²², dobra wspólnego i rozwoju społeczeństwa.

Zasady moralne w polityce

Życie wspólnoty politycznej posiada właściwą sobie autonomię²³. Ta autonomia nie może być jednak rozumiana jako niezależność od zasad moralnych. Polityka pozbawiona podłoża zdrowych zasad moralnych musi prowadzić do degeneracji w życiu społecznym, do pogwałcenia godności i praw osoby ludzkiej²⁴. Słowa te przypomniał później Jan Paweł II między innymi przemawiając do polityków w Polskim Parlamencie, mówiąc: „Szanując właściwą życiu wspólnoty politycznej autonomię, trzeba pamiętać jednocześnie o tym,

²⁰ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 16. Por. A. Sodano, Przemówienie na II Spotkaniu Polityków i Ustawodawców Europy, zorganizowanym przez Papieską Radę ds. Rodziny (22-24.10.1998).

²¹ Jan Paweł II, Przemówienie w Parlamencie, Warszawa 11.06.1999, dz. cyt., s. 347.

²² Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 18.

²³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, n. 36.

²⁴ Jan Paweł II, Do II grupy biskupów polskich z wizytą *Ad limina*, Rzym 12.01.1993, dz. cyt., s. 186.

że nie może być ona rozumiana jako niezależność od zasad etycznych²⁵. Polityka prorodzinna musi być zawsze etycznym i konkretnym sposobem rozwiązywania problemów społecznych, aby zapewnić także demokrację²⁶. W sposób szczególny będzie to dotyczyło postawy wobec życia ludzkiego. I tak, odnosząc się do powszechności aborcji, podkreśla się, że nie jest to tylko problem moralności pojedynczej osoby, lecz jest to problem moralności polityki, gdyż są takie polityki, które programują legalizację aborcji, faworyzując jej powszechność poprzez stanowienie prawa, wręcz prowadzą do społecznego usprawiedliwienia takiego czynu. W tego typu polityce widać nie tylko brak szacunku wobec życia ludzkiego, ale także brak godności prawa i samej koncepcji autentycznej demokracji. Trzeba tu jednak podkreślić, iż demokracja, która nie chroni każdego życia ludzkiego, jest demokracją formalną, z nazwy, a prawo ma charakter procedur²⁷. Polityka, która ma być polityką zachowującą moralne zasady postępowania, będzie stała na straży życia i godności człowieka, a tym samym będzie mogła być nazwana polityką prorodziną.

Papieska Rada ds. Rodziny zwraca uwagę, że panuje obecnie w niektórych środowiskach politycznych tendencja do dyskryminacji małżeństwa przez przyznawanie wolnym związkom statusu instytucji podobnej małżeństwu i rodzinie, aż do ich zrównania. Takie zachowania są poważną oznaką upadku moralnego sumienia społecznego, w odniesieniu do dobra wspólnego²⁸. Trzeba jednak podkreślić, że działalność polityczna na każdej płaszczyźnie, w sposób szczególny w kontekście polityki prorodzinnej i polityki ekonomicznej związanej z rodziną, oprócz tego, że wymagają kompetencji, wymagają także wsparcia moralnego tak w myśleniu, jak i działaniu, realizowanego w codzienności wyborów i postaw. Wszelkie działanie polityczne i instytucjonalne powinno być zakorzenione w życiu osób, rodzin i dobru społecznym²⁹. Do takiej postawy zachęcał papież Paweł VI, kiedy wzywał rządzących i polityków do ochrony dobra wspólnego i dobrych obyczajów wśród narodów. Mówił: „Nie pozwólcie stanowczo, żeby w życie rodziny, tej podstawowej komórki społec-

²⁵ Jan Paweł II, Przemówienie w Parlamencie, Warszawa 11.06.1999, dz. cyt., s. 347.

²⁶ Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia e l'economia nel futuro della società*, w: *Enchiridion della Famiglia*, dz. cyt., s. 1004.

²⁷ Por. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *I diritti della famiglia alle soglie del terzo millennio*, w: *Enchiridion della Famiglia*, dz. cyt., s. 904-905.

²⁸ Papieska Rada ds. Rodziny, *Małżeństwo i „wolne związki”*, n. 10.

²⁹ Conferenza Episcopale Italiana, *La formazione all'impegno sociale e politico* (1.05.1989), n. 20.

czeństwa, wprowadzono ustawowo praktyki sprzeczne z prawem naturalnym i Boskim! Zagadnienia bowiem, jakie łączą się ze wzrostem liczby ludności, władza państwowa może i powinna rozwiązać w inny sposób, mianowicie przez prawodawstwo nacechowane troską o rodziny i przez tak mądre wychowanie narodów, ażeby zostały nienaruszone zarówno prawo moralne, jak i wolność obywateli”³⁰.

Polityka demograficzna

Papieska Rada ds. Rodziny analizując politykę demograficzną w różnych częściach świata, odnosząc ją do naszego regionu – krajów Europy Wschodniej – podkreśla, iż przez wiele dziesięcioleci prowadzona tu była polityka demograficzna często bez poszanowania osoby ludzkiej, bardzo autorytarna, inspirowana *a priori* na ideologii marksistowsko-leninowskiej, której imperatywem była „konieczność historii”. Dziś patrząc na politykę demograficzną tych krajów, można będzie ją odpowiednio scharakteryzować, mając na uwadze te wcześniejsze doświadczenia, tworzące pewien rodzaj klimatu czy mentalności, a także na wpływ modeli konsumpcjonistycznych pochodzących z Europy Zachodniej³¹. Oczywiście polityka demograficzna, jako element polityki społecznej i prorodzinnej, jest bardzo różna w zależności od kontynentu, kraju, czy nawet regionu w poszczególnych krajach, dlatego skupimy się na elementach występujących we wszystkich obszarach.

Jeden z czynników polityki demograficznej stanowią metody kontroli liczby urodzeń. Są to głównie metody, które budzą wiele zastrzeżeń etycznych, zarówno w odniesieniu do życia ludzkiego, jak też praw człowieka i praw rodziny. Są one promowane często pod hasłem zdrowia i troski o kobiety. Kierowane są często do osób młodych w formie wychowania seksualnego zapobiegającego ciąży³². Tego rodzaju postawa jest związana z przemianami kulturowo-społecznymi, z pewnymi lansowanymi przez media trendami

³⁰ Paweł VI, *Humanae vitae* (25.07.1968), n. 23.

³¹ Papieska Rada ds. Rodziny, *Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny* (25.03.1994), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., n. 12.

³² Tamże, n. 28, 42. Jan Paweł II, *List do rodzin Gratissimam sane*, n. 11. Jako metody kontroli urodzeń niniejszy dokument wskazuje: antykoncepcję hormonalną (n. 29-30); sterylizację (n. 31); aborcję (n. 32-36) i dzieciobójstwo (n. 37). Por. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes* (7.12.1965), n. 5, 8, 47, 51. Papieska Rada ds. Rodziny, *Vademecum dla spowiedników o niektórych zagadnieniach moralnych dotyczących życia małżeńskiego* (12.02.1997), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, dz. cyt.,

o charakterze zabawy, które są odarte często z wymiaru osobowego. Dzieje się tak pod wpływem fałszywego, indywidualistycznego rozumienia wolności i w kontekście pozbawionym podstawowych wartości opartych na życiu, na miłości ludzkiej³³. I tu trzeba podkreślić fakt, iż polityka, która zmierza do kontroli demograficznej, niszczy rodzinę, a tym samym niszczy także społeczeństwo, gdyż przeszkadza we wzroście ekonomicznym i rozwoju narodów³⁴. „Podstawowym zadaniem ustawodawcy jest tak działać, aby rozporządzenia prawne chroniły życie ludzkie od momentu poczęcia. Prawo przeczy samemu sobie lub staje się jedynie narzuconą siłą przez tego, który ma władzę nad słabszymi, jeśli nie chroni godności ludzkiej, jakiej pierwszym i najbardziej elementarnym wyrazem jest prawo do życia”³⁵. Ustawodawca kwestionujący prawo Boże niszczy porządek społeczny. „Autentyczna demokracja opiera się na koncepcji godności ludzkiej bazującej na podstawowym prawie do życia dla wszystkich – od momentu poczęcia do naturalnej śmierci – i uznanym przez wszystkich. Dlatego promowanie i obrona życia jest wymaganym minimum walki o fundamentalną wolność, która leży u podstaw demokracji”³⁶. Papieska Rada ds. Rodziny wskazuje także, iż ruchy proaborcyjne stały się „potężną strukturą polityczno-ekonomiczną, która domaga się lub broni aborcji jako możliwości prawnej, jako prawa kobiety, a nawet jako obowiązku, jaki państwo mogłoby narzucić”³⁷.

W działaniu w zakresie polityki demograficznej należy podkreślić także aspekty pozytywne. Otóż są państwa, które odmawiają finansowania programów promujących aborcję³⁸, prowadzą taką politykę społeczną dotyczącą rodzin, która pozwala na ochronę życia ludzkiego. Kościół jednoznacznie głosi, że w kwestii polityki demograficznej wszelkie podejmowane działania muszą być moralnie do przyjęcia i że stanowisko Kościoła nie może być podyktowane

s. 217-219. Kwestii wychowania seksualnego Papieska Rada ds. Rodziny poświęciła dokument: *Ludzka płciowość: prawda i znaczenie* (8.12.1995).

³³ Papieska Rada ds. Rodziny, *Ludzka płciowość: prawda i znaczenie* (8.12.1995), n. 1. Papieska Rada ds. Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa* (13.05.1996), n. 12-13.

³⁴ Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia e l'economia nel futuro della società*, w: *Enchiridion della Famiglia*, dz. cyt., s. 1000.

³⁵ Papieska Rada ds. Rodziny, *W służbie życia*, dz. cyt., s. 59.

³⁶ Tamże, s. 61.

³⁷ Tamże, s. 62.

³⁸ Tamże.

jedynie względami ilościowymi. Jego stanowisko pochodzi przede wszystkim z prawdy o człowieku, z jasno określonej koncepcji osoby i społeczeństwa³⁹. W swoim nauczaniu Kościół zawsze przypominał, iż zorganizowana kontrola urodzeń, poprzez środki bezpośredniego lub pośredniego przymusu, w celu ograniczenia populacji nie przyczynia się do autentycznego rozwoju ludzkości⁴⁰. Co więcej, przypomina, że władza publiczna winna powstrzymać się od rozwiązań sprzecznych z prawem moralnym, niezależnie od tego, czy są promowane, czy narzucone publicznie lub prywatnie⁴¹. Powinny być opracowywane takie polityki prorodzinne, które będą respektowały prawa i autonomię rodziny i które będą miały swój fundament w dobrej analizie politycznej, społecznej i ekonomicznej życia rodzinnego⁴².

Polityka ekonomiczno-mieszkaniowa

Jan XXIII w encyklice *Pacem in terris* nauczał, iż: „Rodzina – oparta na małżeństwie zawartym dobrowolnie, wyłącznym i nierozzerwalnym – jest i musi być uważana za naturalny i podstawowy załączek społeczeństwa. Należy otoczyć ją troską pod względem ekonomicznym, socjalnym, kulturalnym i moralnym, aby ugruntować jej stabilizację oraz ułatwić wypełnienie jej specyficznego posłannictwa”⁴³. Taką zachętę do rządzących wystosowała także Papieska Rada ds. Rodziny na zakończenie Kongresu Teologiczno-Pastoralnego w Manili, zapraszając do podjęcia konkretnych wysiłków w zakresie polityki, która faworyzowałaby rodziny ubogie, tak w zakresie ekonomicznym, jak też kondycji zdrowotnej, edukacyjnym, pracy czy mieszkania⁴⁴. Polityka, mająca charakter prorodzinny w zakresie ekonomii, powinna promować i zachęcać do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny, a tworzone prawo winno elimi-

³⁹ Papieska Rada ds. Rodziny, *Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny*, n. 38.

⁴⁰ Tamże, n. 40.

⁴¹ Tamże, n. 43-45. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes* (7.12.1965), n. 87.

⁴² Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia e l'economia nel futuro della società*, dz. cyt., s. 1001.

⁴³ Jan XXIII, *Pacem in terris* (11.04.1963), n. 9. Por. Papieska Rada ds. Rodziny, *Rodzina a ludzka prokreacja*, n. 20. A. L. Trujillo, *La famiglia nella difesa dei valori essenziali della vita umana*, w: A. L. Trujillo, *La grande sfida. Famiglia, dignità della persona e umanizzazione*, Roma 2006, s. 319.

⁴⁴ Por. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia cristiana: una buona novella per il terzo millennio*, w: *Enchiridion della Famiglia*, dz. cyt., s. 1220.

nować dyskryminację małżonków w kwestii podatków, umów społecznych, bezrobocia i zamieszkania⁴⁵. Wszelkie przemiany ekonomiczne mają służyć kształtowaniu świata bardziej ludzkiego i sprawiedliwego, w którym w sposób szczególny będzie otoczona troską rodzina, życie ludzkie, wychowanie młodego pokolenia, respektowane prawo do pracy, dostrzegane istotne sprawy całego narodu i zachowana wrażliwość na potrzeby konkretnego człowieka, szczególnie ubogiego i słabego⁴⁶. Dla zapewnienia tych podstawowych praw osoby ludzkiej, praw małżeństwa i rodziny państwo i władze publiczne muszą zaplanować i prowadzić taką politykę, która będzie wpływała coraz bardziej w szczególności na obszar podatkowy i edukacyjny⁴⁷. Chodzi tu także o tak zwaną politykę wydatków państwa na rodzinę. Jak podkreśla kardynał A. L. Trujillo, wieloletni Przewodniczący Papieskiej Rady ds. Rodziny, wydatki na rodzinę nie powinny być częścią programu działalności społecznej państwa, natomiast elementem polityki prorodzinnej powinien być kapitał ludzki rodziny, który jest niezastąpiony. Nie chodzi tu tylko, zdaniem kardynała, o pomoc rodzinom, które są niewydolne w sensie ekonomicznym i potrzebują pomocy, lecz o to, że rodzina nie jest matematyczną sumą osób, a używanie zasobów ekonomicznych nie służy tylko zaspokojeniu potrzeb jednostek. Dobro społeczeństwa wymaga działań promocyjnych na rzecz rodziny. Co więcej, można powiedzieć, że znakiem wydolności społeczeństwa jest kondycja rodziny, sposób, w jaki rodzina jest otoczona troską i chroniona od największych obciążeń⁴⁸.

Każda władza terytorialna, zarówno narodowa, regionalna, jak i gminna, ma obowiązek prowadzenia takiej polityki prorodzinnej, która pozwoli rodzinom przyjąć w sposób wolny własną odpowiedzialność w dzisiejszym społeczeństwie, a także wobec przyszłych pokoleń. Taka polityka musi angażować różne instrumenty pracy, założenia fiskalne, dostęp do mieszkań i szkolnictwa⁴⁹. Jest to ważny aspekt polityki prorodzinnej, gdyż nierzadko spotyka się

⁴⁵ Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia e l'economia nel futuro della società*, dz. cyt., s. 1002. Por. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia, dono e impegno, speranza per l'umanità*, dz. cyt., s. 1071.

⁴⁶ Jan Paweł II, *Przemówienie w Parlamencie, Warszawa 11.06.1999*, dz. cyt., s. 348.

⁴⁷ Papieska Rada ds. Rodziny, *Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny*, n. 69.

⁴⁸ A. L. Trujillo, *Il messaggio cristiano sulla vita*, w: A. L. Trujillo, *La grande sfida...*, dz. cyt., s. 134-135.

⁴⁹ Papieska Rada ds. Rodziny, *Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny*, n. 82.

wolne związki, w których partnerzy od samego początku wyrażają wolę autentycznego życia razem, traktują się wzajemnie jakby byli mężem i żoną, starają się wziąć na siebie obowiązki podobne do obowiązków małżeńskich, jednakże ubóstwo, będące często następstwem braku równowagi w systemie zasobów ekonomicznych, oraz istotne braki w wykształceniu stanowią dla tych osób poważne przeszkody na drodze do stworzenia prawdziwej rodziny⁵⁰. Dlatego jednym z elementów polityki prorodzinnej państwa będzie zapewnienie pracy dla wszystkich. Praca, prawo do pracy i jej obowiązek wyrażają godność jednostki, manifestują jej zdolność panowania nad otaczającym światem, przyczyniają się do rozwoju osobowego i umożliwiają wzrost cywilizacji, ale nade wszystko są sposobem zapewnienia odpowiednich i godziwych warunków życia rodziny. Z tego powodu odpowiednie organy państwa i jego polityka powinny stworzyć takie warunki, by zapewnić każdemu pracę. Praca stanowi wszakże fundament, na którym formuje się życie rodzinne, które jest prawem naturalnym i powołaniem człowieka. Praca jest w pewien sposób warunkiem założenia rodziny, gdyż rodzina wymaga środków niezbędnych do jej utrzymania, które w normalnych warunkach człowiek zdobywa właśnie przez pracę⁵¹. Praca człowieka ma zawsze podwójny wymiar: po pierwsze wymiar konsumpcyjny, to znaczy służy zaspokojeniu potrzeb rodziny, i po drugie człowiek poprzez pracę i wytwarzanie dóbr służy rozwojowi społeczeństwa, jak też służy zaspokajaniu potrzeb innych rodzin i osób. Praca winna być rozumiana zatem nade wszystko jako służba rodzinie⁵², służba człowiekowi i służba społeczeństwu. Złożoność przyczyn ekonomicznych, socjologicznych i psychologicznych wpisanych w kontekst prywatyzacji miłości i zniesienia instytucjonalnego charakteru małżeństwa, każą dokładniej zagłębić się w podstawy ideologiczne i kulturowe, na gruncie których stopniowo rozwijał się i zdobywał uznanie fenomen wolnych związków, jakie dzisiaj obserwujemy⁵³.

Ważne jest – wskazuje w swoim dokumencie Papieska Rada ds. Rodziny, mieć na uwadze również taką politykę społeczną dotyczącą rodzin, która tworzy przeszkody dla prokreacji. I tu mamy do czynienia między innymi z tzw.

⁵⁰ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 6. Por. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia e l'economia nel futuro della società*, dz. cyt., s. 1001.

⁵¹ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina i prawa człowieka, n. 25. Por. Jan Paweł II, *Laborem exercens* (14.09.1981), n. 10.

⁵² Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina a ludzka prokreacja, n. 25.

⁵³ Papieska Rada ds. Rodziny, Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”, n. 7.

polityką mieszkaniową, która przeszkadza w rozwoju rodziny. Rada podkreśla też brak prawdziwej opieki społecznej czy sprawiedliwości dystrybucyjnej. Innym ważnym elementem polityki społecznej w odniesieniu do rodziny jest polityka skarbowa i prawa do pracy, które niekiedy narażają rodzinę na poważne niedostatki. Wszystko to przyczynia się do odrzucenia życia⁵⁴, i nie pozwala na normalny i naturalny rozwój rodziny, a także społeczeństwa.

Zaangażowanie wiernych świeckich w politykę

W perspektywie słusznej polityki prorodzinnej stowarzyszenia i organizacje narodowe i międzynarodowe, zarówno publiczne, jak i prywatne, ponoszą odpowiedzialność. W interesie rozwoju zjednoczonej wspólnoty ludzkiej polityka prorodzinna jest nieodzownym elementem, aby rodzina jako podstawowa komórka społeczna uczestniczyła w rozwoju całej wspólnoty ludzkiej. Nie tylko politycy i ustawodawcy są bohaterami prawdziwej polityki prorodzinnej, lecz w specjalny sposób rodzice i same rodziny⁵⁵. Rodzina jako pierwsza powinna być zaangażowana w kształtowanie polityki prorodzinnej. Na pierwszym miejscu powinna odkryć własną naturę, swoje prawa i możliwości. Dobra polityka prorodzinna potrzebuje samoświadomości i motywacji rodziny. Rodziny powinny się jednoczyć, organizować i wypracowywać takie formy polityki prorodzinnej, które będą miały wpływ na ekonomię na korzyść rodziny i będą również formowały nowe osoby, odpowiedzialne za tego rodzaju działania⁵⁶. Chodzi tu o takie zaangażowanie wiernych świeckich w troskę o dobro wspólne, która będzie także aktywnym udziałem w kształtowaniu polityki przyjaznej człowiekowi i rodzinie. Celem tego zaangażowania jest nie tyle kształtowanie przez wspólnotę chrześcijan profesjonalistów w polityce, ile pomoc wiernym świeckim w realizacji ich powołania w byciu chrześcijanami i obywatelami w pełni⁵⁷. Należy do zadań katolików świeckich bezpośrednio zaangażowanie w dziedzinie polityki, motywowane szczerą troską o dobro wspólne społeczności, w której żyją – dobro wspólne, czyli dobro wszystkich ludzi i całego człowieka. Jest to prawo, ale także obowiązek sumienia, jak również zadanie

⁵⁴ Papiaska Rada ds. Rodziny, W służbie życia, dz. cyt., s. 63. Papiaska Rada ds. Rodziny, Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny, n. 28.

⁵⁵ Papiaska Rada ds. Rodziny, Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny, n. 83. Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio* (22.11.1981), n. 47-48.

⁵⁶ Pontificio Consiglio per la Famiglia, La famiglia e l'economia nel futuro della società, dz. cyt., s. 1004-1005.

⁵⁷ Conferenza Episcopale Italiana, La formazione all'impegno sociale e politico, n. 7.

wynikające z ich powołania. Opcje polityczne katolików – trzeba to mocno podkreślić – winny być zgodne z ewangelicznym systemem wartości⁵⁸.

Konieczność zaangażowania wiernych świeckich w działalność społeczną i polityczną związaną ze stanowieniem prawodawstwa, wspierającą rodzinę opartą na małżeństwie, jest szczególnie widoczna w związku z atmosferą sekularyzacji, utraty sensu miłości i wartości trwałego małżeństwa i rodziny, czy rozprzestrzeniającej się mentalności nieufnej wobec rodziny, która jest wartością konieczną dla małżonków, dzieci i społeczeństwa⁵⁹. „W obecnym momencie historycznym, gdy rodzina jest przedmiotem ataków ze strony licznych sił, które chciałyby ją zniszczyć lub przynajmniej zniekształcić, Kościół, świadom tego, że dobro społeczeństwa i jego własne związane jest z dobrem rodziny, czuje silniej i w sposób bardziej wiążący swoje posłannictwo głoszenia wszystkim zamysłu Bożego dotyczącego małżeństwa i rodziny”⁶⁰. Małżeństwo jako fundament rodziny daje społeczeństwu mnóstwo dóbr i wartości, które umacniają solidarność, szacunek, sprawiedliwość i przebaczenie w relacjach osobistych i wspólnotowych. Dlatego z jednej strony rodzina oparta na małżeństwie oczekuje „uznania swojej tożsamości i zaakceptowania jako społeczna podmiotowość”⁶¹, aby stać się w ten sposób „sercem cywilizacji miłości”⁶², z drugiej członkowie rodzin winni tak angażować się w życie społeczeństwa, by wypracować i wcielić w życie taką politykę prorodzinną, która pozwoliłaby na urzeczywistnienie się rodziny jako „sanktuarium życia” i „serca cywilizacji miłości”, i tym samym by rodzina służyła rozwojowi całego społeczeństwa i pomagała mu stawać się „bardziej ludzkim”.

Jednym z konkretnych sposobów, na jakie rodzina realizuje swą funkcję społeczną, jest uczestnictwo w życiu politycznym. Są dwa podstawowe środki, za pomocą których może to czynić: najpierw świadectwo własnego życia rodzinnego, a także aktywne uczestnictwo w strukturach społecznych w trosce o to, aby prawa i instytucje państwowe nie szkodziły, lecz wspomagały

⁵⁸ Jan Paweł II, Do II grupy biskupów polskich z wizytą *Ad limina*, Rzym 12.01.1993, dz. cyt., s. 185-186.

⁵⁹ Papieska Rada ds. Rodziny, Przygotowanie do sakramentu małżeństwa, n. 11.

⁶⁰ Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, n. 3. Papieska Rada ds. Rodziny, Vademecum dla spowiedników, dz. cyt., s. 209.

⁶¹ Jan Paweł II, List do rodzin *Gratissimam sane*, n. 17.

⁶² Tamże, n. 13. Por. Papieska Rada ds. Rodziny, Przygotowanie do sakramentu małżeństwa, n. 20.

i broniły praw i obowiązków rodziny. To rodzina, bowiem jest i powinna być podstawowym protagonistą polityki prorodzinnej⁶³.

Chrześcijanie powinni promować prawdę, w szczególności, kiedy ta zajmowana jest powszechnie, w szczególności, jeśli chodzi o ochronę praw człowieka i praw rodziny jako „sanktuarium życia”⁶⁴. Kościół zachęca wszystkich zainteresowanych ekspertów, w szczególności demografów, ekonomistów i politologów, do pogłębienia naukowych poszukiwań o rzeczywistości demograficznej. Chodzi o takie zaangażowanie osób świeckich, jak też organizacji i stowarzyszeń, które będą przeciwstawiały się argumentom ideologicznym polityki wyrażającej strach przed życiem i przyszłością⁶⁵, a będą promowały taką politykę broniącą godności życia, i rozwoju osoby ludzkiej w podstawowej komórce społecznej, jaką jest rodzina, a tym samym przyczyniającą się do rozwoju całego społeczeństwa.

Papieska Rada ds. Rodziny, we współpracy z innymi organami i instytucjami, troszczy się o „właściwe przygotowanie osób świeckich zaangażowanych w apostolstwo rodzinne realizowane indywidualnie lub w stowarzyszeniach; inspirowanie, wspieranie i regulowanie działalności katolickich organizacji rodzinnych, tak narodowych, jak i międzynarodowych, i różnych grup apostolstwa świeckich z właściwym odniesieniem do problemów rodziny”⁶⁶. Wierni świeccy, dojrzewając w wierze, uwnętrzniają wartości moralne, które z niej płyną, stają się więc uzdolnieni do bycia przykładowymi obywatelami, świadkami wiary, miłości i nadziei w społeczeństwie⁶⁷. Rodzi się coraz większa świadomość i potrzeba zaangażowania świeckich w działalność społeczną i polityczną, jako część formacji chrześcijańskiej⁶⁸. Działalność formacyjna wspólnoty chrześcijańskiej musi więc dziś rozwijać się także w perspektywie zaangażowania społecznego i politycznego. Nauka społeczna Kościoła stanowi duszę tejże formacji. Zadaniem Kościoła bowiem jest ofiarowanie takiej pomocy, która

⁶³ A. Sarmiento, *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*, Kraków 2002, s. 426.

⁶⁴ Papieska Rada ds. Rodziny, *Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny*, n. 77.

⁶⁵ Tamże, n. 81; 85.

⁶⁶ Jan Paweł II, *Familia a Deo instituta*, s. 15.

⁶⁷ Conferenza Episcopale Italiana, *La formazione all'impegno sociale e politico*, n. 15.

⁶⁸ Tamże, n. 11.

będzie dawała także ukierunkowanie teologiczne i etyczne⁶⁹. Wierni świeccy, dając świadectwo swojej wiary, dają świadectwo prawdy o człowieku, a jednocześnie w tej prawdzie o człowieku, małżeństwie i rodzinie znajdują inspirację do zaangażowania w życie społeczne i polityczne⁷⁰ dla dobra każdego człowieka, dla dobra rodzin, społeczeństwa i Kościoła.

Bibliografia

1. Conferenza Episcopale Italiana, *La formazione all'impegno sociale e politico* (1.05.1989).
2. Jan Paweł II, *Familia a Deo instituta* (9.05.1981), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 13-16.
3. Jan Paweł II, *Familiaris consortio* (22.11.1981).
4. Jan Paweł II, *Laborem exercens* (14.09.1981).
5. Jan Paweł II, *List do rodzin* (2.02.1994).
6. Jan XXIII, *Pacem in terris* (11.04.1963).
7. *Karta Praw Rodziny* (22.10.1983).
8. Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków, red. Z. Wietrzak, Kraków 2006.
9. Papieska Rada ds. Rodziny, *Duszpasterstwo osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach* (25.01.1997), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 237-241.
10. Papieska Rada ds. Rodziny, *Kościół i Międzynarodowy Rok Rodziny* (25.12.1993), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 41-50.
11. Papieska Rada ds. Rodziny, *Ludzka płciowość: prawda i znaczenie* (8.12.1995).
12. Papieska Rada ds. Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa* (13.05.1996).
13. Papieska Rada ds. Rodziny, *Rodzina a ludzka prokreacja* (13.05.2006).
14. Papieska Rada ds. Rodziny, *Rodzina i prawa człowieka* (9.12.1991).
15. Papieska Rada ds. Rodziny, *Rodzina, małżeństwo i „wolne związki”* (26.07.2000).
16. Papieska Rada ds. Rodziny, *Rozwój demograficzny: wymiar etyczny i pastoralny* (25.03.1994), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 65-105.

⁶⁹ Tamże, n. 13.

⁷⁰ Tamże, n. 16.

17. Papiéska Rada ds. Rodziny, *Vademecum dla spowiedników o niektórych zagadnieniach moralnych dotyczcych ycia małżeńskiego* (12.02.1997), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 207-228.
18. Papiéska Rada ds. Rodziny, *W słudzie ycia* (marzec 1992), w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 51-63.
19. Paweł VI, *Humanae vitae* (25.07.1968).
20. Pontificio Consiglio per la Famiglia (a cura di), *Enchiridion della Famiglia*, Bologna 2004.
21. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *I diritti della famiglia alle soglie del terzo millennio*, w: *Enchiridion della Famiglia*, Bologna 2004, s. 898-906.
22. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia cristiana: una buona novella per il terzo millennio*, w: *Enchiridion della Famiglia*, Bologna 2004, s. 1218-1223.
23. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia e l'economia nel futuro della societ*, w: *Enchiridion della Famiglia*, Bologna 2004, s. 998-1005.
24. Pontificio Consiglio per la Famiglia, *La famiglia, dono e impegno, speranza per l'umanit*, w: *Enchiridion della Famiglia*, Bologna 2004, s. 1061-1073.
25. Sarmiento A., *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*, Kraków 2002.
26. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes* (07.12.1965).
27. Trujillo A. L., *Il messaggio cristiano sulla vita*, w: A. L. Trujillo, *La grande sfida. Famiglia, dignit della persona e umanizzazione*, Roma 2006, s. 116-137.
28. Trujillo A. L., *La «Familiaris consortio»: prospettiva globale e sfide attuali* w: A. L. Trujillo, *La grande sfida...*, dz. cyt. s. 341-368.
29. Trujillo A. L., *La famiglia nella difesa dei valori essenziali della vita umana*, w: A. L. Trujillo, *La grande sfida...*, dz. cyt., s. 316-340.
30. Trujillo A. L., *Wstę*, w: *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, red. M. Brzeziński, t. I, Lublin 2010, s. 5-8.
31. *W trosce o dobro małżeństwa i rodziny*, t. I. *Dokumenty Papiéskiej Rady ds. Rodziny*, red. M. Brzeziński, Lublin 2010.

Fr Miroslaw Brzeziński: Selected aspects of family policy in the documents of the Pontifical Council for the Family

One of the main tasks the Pontifical Council for the Family is to face is protect marriage and the family as the basic social unit, built on the foundation of permanent and indissoluble union of one man and one woman, and that rela-

tion is and should be the subject of law. This task is carried out, inter alia, by identifying certain standards of behavior towards the family, not only in the life of the Church, but also in social and political life.

The article shows some very important aspects of the teaching of the Pontifical Council for the Family in the scope of the so-called pro-family policy. The main element is to present politics as a service to man and the family, and therefore politicians should, while exercising their authority, adhere to moral principles applicable to all human beings. The demographic policy, the housing policy and the labor policy related to them help in the development of the family by giving it the guarantee of security, stability and development. In order to carry out policies for the development of the family it is essential to engage in a policy of the lay faithful who will fulfil the demands which serve human development and family.

Nota o autorze:

Ks. dr Mirosław Brzeziński – kapłan diecezji łomżyńskiej, adiunkt w Instytucie Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. W latach 2003-2010 diecezjalny duszpasterz rodzin, kierownik Poradni Rodzinnej Fundacji *Vitae Familiae*, Opiekun Kościelny Katolickiego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w Łomży, członek Polskiego Stowarzyszenia Familiologicznego. Posługuje w duszpasterstwie rodzin, prowadzi rekolekcje dla małżeństw. Autor wielu artykułów z zakresu teologii małżeństwa i rodziny, przygotowania do małżeństwa, duszpasterstwa rodzin.